

הודעה לעיתונות:

התייחסות לחוק הגיוס והעלות המשקית מאי-גיוס חרדים לצה"ל

- העלות הכלכלית המשקית של חודש גיוס של איש מילואים (בן כ-30) הנה כ-38 אלף ש"ח. הרחבת הגיוס של גברים חרדים באופן משמעותי יכולה להפחית במידה רבה את הנטל הכלכלי המשקי והאישי הנובע מהשימוש הנרחב של הצבא באנשי מילואים.
- הגדלת מחזורי הגיוס השנתיים בכ-7,500 גברים חרדים, למשל, (שתבטא בהוספת כ-20,000 חיילי חובה לאחר הבשלת התהליך), אשר תאפשר חיסכון ניכר בהיקף המילואים, תקטין את העלות המשקית השנתית בלפחות 9 מיליארדי ש"ח (0.4 אחוז תוצר).
- הצעת החוק שתכליתה להסדיר את נושא גיוסם של צעירים חרדים לצה"ל לוקה בחסר. יעדי הגיוס שהיא קובעת נמוכים והתמריצים הכלכליים לגיוס שכלולים בה הם בעלי אפקטיביות נמוכה.
- חשוב לתקן את נוסח החוק באופן שיענה על צרכי הצבא ולשם כך יקבע תמריצים חיוניים ושיליים אפקטיביים.

סוגיית גיוס הציבור החרדי מלווה את החברה הישראלית מזה עשורים רבים. במהלך עשורים אלה משקלה של החברה החרדית גדל מאוד – מאחוזים בודדים ליותר מעשרה אחוזים היום – ועל בסיס התפלגות האוכלוסייה בגילים 0-15 הוא צפוי לשלש את עצמו בעשורים הבאים. **לאור העליה החדה בהיקף הנדרש של שירות במילואים מאז ה-7 באוקטובר 2023, הפכה סוגיית גיוס הגברים החרדים לנושא ביטחוני עם השלכות מקרו-כלכליות משמעותיות.** על כן, אנו מוצאים לנכון להביא את התייחסותנו לסוגיה בעת הזאת.

על פי אומדנים שגובשו בבנק ישראל, העלות הכלכלית המשקית המהוונת הנובעת מחודש גיוס של איש מילואים (בן כ-30) הנה כ-38 אלף ש"ח.¹ 80% מסכום זה מבטאים את העלות הישירה והמיידית

¹ תוצאה זו דומה לאומדן הכלכלן הראשי במשרד האוצר (48 אלף ש"ח) שנערך בתחילת המלחמה תחת הנחות מעט שונות. ראו: "תמחור האלטרנטיבות להגדלת כוח האדם בצה"ל", אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר, מרץ 2024.

מאובדן התפוקה בעת שירות המילואים² והיתרה את הפגיעה העתידית בגידול הפירון כתוצאה מהפסד ניסיון ו/או קידום בעבודה.^{3,4}

לעומת זאת, העלות הכלכלית-משקית מגיוס צעיר חרדי לשירות חובה היא נמוכה מאוד, מפני שבמרבית המקרים הגיוס אינו חלף השתתפות בשוק העבודה. בנוסף, ייתכן והגיוס עצמו יגדיל את התמריץ של צעירים חרדים להצטרף לשוק העבודה בגיל צעיר עקב ביטול החובה להיות רשומים כלומדים בישיבה כתנאי לקבלת פטור מגיוס. בהתאם, גיוס צעיר חרדי ל-32 חודשי שירות אף יכול בממוצע להגיע לתועלת משקית-כלכלית מהוונת הנאמדת ב-22 אלף ש"ח לחודש שירות בממוצע, אם כתוצאה ממנו היקף התעסוקה של הצעיר החרדי שהתגייס ישתווה לזה של יהודי לא-חרדי.⁵

משמעות הדבר היא כי כל תוספת לצבא הסדיר של 20,000 חיילי חובה מקרב הגברים החרדים (עקבי עם תוספת גיוס שנתית של 7,500 גברים חרדים למשך 32 חודשים⁶), באופן שמאפשר לחסוך באנשי מילואים, תקטין לאורך זמן את העלות הכלכלית המשקית השנתית בלפחות 9 מיליארדי ש"ח⁷ (0.4 אחוז תוצר); זה במקרה בו תעסוקת הגברים החרדים אחרי השירות אינה גדלה באופן מהותי⁸. במקרה בו תעסוקת החרדים גדלה משמעותית בעקבות הגיוס, תוספת ההכנסה מגיעה לאורך זמן עד 14 מיליארדי ש"ח לשנה⁹ (0.7 אחוז תוצר שנתי).

על שולחן וועדת החוץ והביטחון של הכנסת מונח לדיון "חוק שירות ביטחון (שילוב תלמידי ישיבות)" שתכליתו להסדיר את נושא גיוסם של צעירים חרדים. להערכתנו, ולאחר עיון גם בהתייחסות אגף התקציבים במשרד האוצר מיום (1.12.2025), נוסח החוק לוקה בחסר באופן שלא יביא לגיוס חרדים העונה על הצרכים הביטחוניים תוך הפחתה בעלות המשקית. לראייתנו, הבעיות בנוסח טיטות החוק מתרכזות סביב שני מרכזי כובד: (1) הרמה האפקטיבית של יעדי הגיוס (הרף המינימלי

² העלות משקפת את אומדן עלות השכר של איש המילואים, בתוספת פגיעה בגורמי ייצור אחרים – הון – שמגיעה עד תוספת של 50% בעלות (בהנחה של שיעור תמורה לעבודה בתוצר ללא דיור של 2/3). יתכן שלאורך זמן יתרחש מעבר של עובדים לענפים עתירי הון, כמחליפים למשרתים במילואים, אשר יפחית במידת מה את העלות.

³ הפגיעה בפירון כתוצאה מאובדן ניסיון כוללת עבור צעירים גם דחיה של הלימודים והכניסה לשוק העבודה. אנו מניחים שהפגיעה נמשכת בשיעורים פוחתים למשך 10 שנים.

⁴ עלויות אלו לא כוללות – פגיעה בתעסוקת בת הזוג, ירידה בתעסוקה בין סבבי מילואים או בחופשות ממושכות בעת השירות, ופגיעה בפנאי בעת שירות מילואים.

⁵ במקרה זה, ההנחה היא ששיעור התעסוקה של המתגייסים החרדים לאחר שירות יעמוד על 63% בגיל 21 ויעלה בהדרגה עד 90% בגיל 30 (כמו בקרב היהודים שאינם חרדים). זאת במקום שיעור התעסוקה הממוצע היום בקרב הגברים החרדים – 21% בגיל 21 ועולה עד 63% בשנות ה-30 לחייהם (סקר כח אדם לשנת 2022).

⁶ אופן החישוב:

$$7,500 * 32 / 12 = 20,000$$

⁷ אופן החישוב:

$$20,000 * 38,000 * 12 = 9,120,000,000$$

⁸ במקרה זה, ההנחה היא שעליית שיעור התעסוקה של המתגייסים החרדים מקדימה בכ-3 שנים את התוואי הקיים היום בקרב החברה החרדית. כך, לדוגמא, הוא יעמוד על 29% בגיל 21 במקום 21%, ויתלכד עם התוואי הקיים היום בתחילת שנות השלושים לחיי הגבר החרדי.

⁹ אופן החישוב:

$$20,000 * (22,000 + 38,000) * 12 = 14,400,000,000$$

השנתי למניעת סנקציות) נמוכים מצרכי צה"ל ואף אינם גבוהים במידה ניכרת מהמצב הקיים כעת; ו-(2) התמריצים הכלכליים לגיוס (בדמות הימנעות מסנקציות) הם בעלי אפקטיביות נמוכה באופן שלא בטוח שיאפשר אפילו לעמוד ביעדי הגיוס הצנועים שהוצבו.

יעד הגיוס לתקופה הראשונה (מתחולת החוק ועד 30.6.2027 – כשנה וחצי) הינו 8,160 בחורים חרדים. אולם, במונחים שנתיים, ולאחר התחשבות באפשרות ש-10% מהיעד ימולאו על ידי שירות אזרחי-ביטחוני (יחידות סמך ביטחוניות של משרד רוה"מ, משטרה, שב"ס) מדובר בכ-4,900 איש בלבד. אל מול זה, ערב החוק (מאז יולי 2024) כבר התגייסו כ-3,000 צעירים חרדים כך **שיעדי החוק דורשים גידול מוגבל מאוד בהיקף הגיוס, ובוודאי שלא עונים על צרכי הצבא לאלפי לוחמים נוספים**.¹⁰ בשנה השניה של החוק (30.6.2028-1.7.2027) היעד האפקטיבי הוא 6,156 איש. רק החל מהשנה החמישית הרף המינימלי האפקטיבי לגיוס הוא 50% מהמחזור (כלומר כ-7,000 מתוך 14,000 בחורים).¹¹ יתרה מכך, יעדי הגיוס אינם מתייחסים לתפקידים הצבאיים, או אפילו לגיל המתגייסים, כך שעלול להיווצר מצב בו חלק ניכר מהמתגייסים אינם מיועדים או מתאימים לתפקידי לוחמה בהם יש לצבא מחסור, ועל כן יפחיתו רק במעט מהעלות המשקית של צרכי הביטחון שגדלו.

על מנת לקדם את העמידה ביעדי הגיוס החוק מגדיר סנקציות על תלמידי ישיבות שלא התגייסו ולא הגיעו לגיל הפטור – 26. **אולם הסנקציות המוגדרות, בוודאי עד המחצית השניה של 2027, אז תיבחן העמידה ביעד הגיוס הראשון, הן בעלות אפקטיביות נמוכה ביצירת תמריצים לפרט.** כך למשל, טרם קביעה על אי-עמידה ביעדי גיוס (לפחות עד המחצית השנייה של 2027) הסנקציות המרכזיות על תלמידי ישיבות (ביחס לחרדי שמתגייס או אחרי גיל פטור) הן מניעת רישיון נהיגה ויציאה מהארץ עד גיל 23 (למעט חריגים) – פעולות שהן בעלות זיקה נמוכה לחברה החרדית,¹² וביטול זכאות למלגות סטודנטים ומניעת העדפה מתקנת בהעסקה במגזר הציבורי, שלא רלוונטיות כיוון שבכל מקרה תלמידי ישיבות אינם רשאים לעבוד או ללמוד במערכת ההשכלה הגבוהה. גם האפקטיביות של הסנקציות, אחרי שתתברר אי-עמידה ביעדים, אינה גבוהה במיוחד. כך לדוגמא, על מניעת ההשתתפות בתוכניות לסבסוד רכישת דירה ופטור ממס רכישה אפשר להתגבר באמצעות המתנה לגיל 26 (בו הסנקציות בטלות). גם שלילת סיוע במעונות היא סנקציה חלקית, שכן היא לא תחול עבור חלק ניכר מילדי הגבר החרדי אחרי שחצה את גיל 26.¹³ מעבר לכל אלה, לסנקציות או

¹⁰ בשנים שלפני יולי 2024, היקפי הגיוס היו 1,200–1,800 בשנה.

¹¹ בהשוואה ל-88% ו-85% בקרב הגברים חייבי הגיוס בוגרי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי, בהתאמה (דו"ח מרכז המחקר וידע של הכנסת, 4 באפריל 2024).

¹² כך לדוגמא, לפי הסקר החברתי של הלמ"ס (לשנים 2023-2024) שיעור בעלי רישיון הנהיגה בקרב גברים חרדים בגילי 20-24 עמד על 37% בלבד, לעומת 86% בקרב היהודים הלא-חרדים; שיעור הגברים החרדים בני 20-24 שטסו לחו"ל בשנה נתונה עמד על 19% לעומת 42% בקרב הגברים היהודים שאינם חרדים.

¹³ לפי נתוני מפקד האוכלוסין לשנת 2022 – לרוב (55%) מהגברים הצעירים עד גיל 22 אין עדין ילדים. עד גיל 26 לרובם המוחלט כבר יהיו ילדים, אך בממוצע זה יעמוד על 1.9 ילדים מתוך צפי ל-6 על פי גודל המשפחה האופייני בחברה החרדית.

תמריצים כלכליים שהתממשותם תלויה בהתנהגות קהילתית (עמידה כללית ביעדי גיוס) יש אפקטיביות נמוכה מבחינת תימרוץ הפרט, או קהילות ספציפיות במגזר החרדי, שכן לאדם הבודד אין השפעה ממשית על העמידה ביעדים.

לאור כל האמור לעיל, **העברת החוק במתכונתו הנוכחית עלולה לא להביא לשינוי משמעותי בהיקף הגיוס ובכך לשמר את הנטל הכלכלי האישי והמשקי הנובע מהשימוש הנרחב של הצבא באנשי מילואים**. לכך יש עלויות מקרו כלכליות משמעותיות שיבואו לידי ביטוי בהמשך הפגיעה בתפקוד שוק העבודה, אובדן הכנסה משקית ועלות תקציבית נרחבת (לתשלום למילואים במקום סדיר-חובה), לצד אובדן הכנסות ממסים. על כן, **אנו רואים חשיבות רבה בתיקון נוסח החוק באופן שיענה על צרכי הצבא ולשם כך יקבע תמריצים חיוביים ושיליים אפקטיביים**.